

focus@ongewervelden.12

december 2007

12de focus@ongewervelden 2007

Nóg kouder en nóg minder (levend)studiemateriaal te vinden. Soms met een beetje zon (en geluk) kunnen we nog enkele diertjes verschalken die in een vluchtje wat voedsel en krachten proberen op te doen.

En ja, zoals te zien in de activiteitenkalender, houden ook de entomologen een (wilverdiende? noodzakelijke?) winterrust...

Volgende thema's komen aan bod:

- **Dier van de Maand: Europese spin van het jaar 2008**
- **Dagvlinders in West-Vlaanderen**
- **jaarprogramma insectendeterminatie 2008 te Turnhout**
- **cursus Slakken door poelenwerkgroep Waterleven**
- **Atlasvlinder in Antwerpen**
- **de activiteitenkalender**
- **varia**

Dier van de maand: Europese spin van het jaar 2008 : de Grijze huisspin, de Gewone huisspin en de Grote huisspin

Tekst: Peter Jäger & Koen Van Keer

Iedereen kent ze: de grote donkere, harige spinnen die we af en toe in de badkuip of de wasbak vinden. Door hun grootte en het contrast tegen de witte ondergrond, lokken ze bij veel mensen een sterke angstreactie uit. Het zijn de Huissspinnen, die nochtans geen enkel gevaar vormen voor de mens. Toch brengt juist de confrontatie met deze spinnensoorten ernstige schade toe aan de relatie tussen mens en spin.

Reden temeer, vond de jury, om ze te verkiezen tot Europese Spin van het Jaar 2008.

Hiermee wil men extra aandacht geven aan de typische irrationele angst van mensen voor deze achtpotige dieren.

De verkiezing van een Spin van het Jaar werd in het leven geroepen om mensen een andere kijk op spinnen te bieden en hopelijk een interesse op te wekken, of er tenminste voor te zorgen dat mensen deze nuttige diertjes beter leren kennen.

Probleem

Het is al voor de derde keer dat dit initiatief op Europese schaal doorgaat.

Die grote oppervlakte zorgde dit jaar voor een probleem.

Er zijn immers meerdere soorten Huissspinnen en geen enkele ervan blijkt in *alle* deelnemende landen voor te komen. Daarom heeft de organisatie beslist dat ieder deelnemend land een huisspinnensoort mag kiezen die ter plaatse leeft.

Drie "missen" verkozen

De **Belgische Arachnologische Vereniging ARABEL** is ambitieus en heeft ervoor gekozen om de **drie algemeenste Huissspinnensoorten** van ons land aan de bevolking voor te stellen. Die keuze vertelt meteen dat een Huisspin nooit zomaar een Huisspin is. Zonder het te weten ontmoeten mensen verschillende soorten in huis. Die zijn bvb. niet allemaal even groot en dat zorgt er waarschijnlijk voor dat sommigen denken dat de Huissspinnen het ene jaar groter zijn dan het andere. Dat is meestal niet zo, maar men heeft dan gewoon een andere -grotere of kleinere- soort gezien.

Tijd voor een voorstelling van de drie "missen":

- de kleinste van de drie soorten, is de **Grijze huisspin** (*Tegenaria domestica*). Gemeten van de kop tot aan de achterkant van het achterlijf (dus de poten niet meegerekend) wordt deze soort tot 10mm groot.

Zoals de naam zegt, is ze meestal grijs van kleur.

De drie soorten hebben elk een andere rugtekening op het achterlijf, zoals je kan zien op de vergelijkende foto's hieronder. Daarop zijn steeds de twee delen van het spinnenlichaam te zien, namelijk het kopborststuk bovenaan en het achterlijf onderaan. De achterlijftekening van de Grijze huisspin bestaat op de achterste helft uit lichter gekleurde ruitvormige figuurtjes. Zij heeft wel de meest onduidelijke tekening van de drie. De poten van deze soort zijn relatief korter dan die van de grotere soorten.

Voor de Grijze huisspin mag er best wat stof liggen. Je vindt haar bvb. dikwijls in garages.

- De middelste van de drie, maar al van aanzienlijke grootte, is de **Gewone huisspin** (*Tegenaria atrica*). De vrouwtjes van deze soort worden tot 16mm groot. Zij is ook het donkerst gekleurd van de drie, maar nooit echt zwart zoals mensen vaak beweren. Donkerbruin is ze, met een duidelijke lichtere tekening op het achterlijf, die vooral bestaat uit opwaarts gerichte pijltjes.

Deze soort is ook vaak te vinden aan de buitenkant van huizen, in tuinhuisjes, tussen houtblokken voor de open haard enz.

- De reus onder de Belgische Huissspinnen heet niet toevallig de **Grote huisspin** (*Tegenaria parietina*). De lichaamslengte van de vrouwtjes gaat tot 20mm, maar de mannetjes hebben veel langere poten dan de vrouwtjes, waardoor ze er voor vele mensen griezeliger uitzien. De poten van een volwassen mannetje kunnen elk wel 7 cm lang worden! Het lichaam blijft echter onder de 18mm. Mensen denken vaak dat ze een uitheemse spin hebben gezien wanneer ze zo'n mannetje tegen het lijf liepen. Het kleine lichaam onderscheidt deze spin dikwijls van grote exotische spinnen met even lange poten.

Je kan deze soort gemakkelijk van de andere onderscheiden door de twee lichtere puntvlekken in het midden van het achterlijf. De lichtere vlekken vooraan ontbreken soms, maar de puntvlekken zijn er altijd en ontbreken bij de andere soorten.

Hoewel ook buiten te vinden, verkiest deze spin toch de beschutting van garages, kelders of zolders.

Grijze huisspin: ruitvormen
foto B. Goethals

Gewone huisspin: opwaartse pijltjes
foto R. Louvigny

Grote huisspin: lichte puntvlekken
foto R. Louvigny

Zeg nooit zomaar "Huisspin"

Zoals je aan de wetenschappelijke namen kan zien, behoren Huisspinnen tot het geslacht *Teigenaria*.

In ons land komen **9 soorten** voor uit dit geslacht. Niet alle soorten leven in de omgeving van mensen. Sommige leven bij voorkeur in bossen of aan de stenen van steengroeven en rotsen.

Wereldwijd komen zo'n 130 soorten *Teigenaria's* voor. Ongeveer 70 ervan werden gevonden in Europa.

Ijverige opruimers

Huisspinnen weven horizontale, matachtige webben. In gebouwen vind je die vaak in hoeken van kamers of aan vensters. De spinnen maken ook een trechtersvormige schuilplaats. Daarin brengen deze nachtactieve soorten de meeste tijd door. Als een insect of pissebed in haar web belandt, voelt de Huisspin de trilling van haar web. Bliksemsnel loopt ze naar de prooi en bijt, waarbij ze tegelijk gif injecteert. Kleine prooien worden meteen opgepakt en meegenomen naar de schuilplaats. Als het om grote of gevaarlijke prooien gaat zoals bvb. wespen, zal de spin herhaaldelijk bijten en direct weer loslaten. Bij elke beet injecteert ze echter gif, zodat zelfs taaie prooien er het loodje bij leggen.

In tegenstelling tot de meeste inheemse spinnensoorten, kunnen Huisspinnen meerdere jaren oud worden. Voor zo'n grote soorten vraagt het langer om volwassen te worden en door hun voorkeur voor gebouwen zijn ze ook beter beschermt tegen de winterkou. Sommige exemplaren zouden vijf jaar en ouder worden.

Spinnenangst

De indrukwekkende spanwijdte van de poten van de Huisspin, boezemt nogal wat mensen angst in. Nochtans zijn deze reuzen **ongewoon zachtaardig tegenover de mens**. Tijdens experimenten slaagden onderzoekers er niet of met de allergrootste moeite in om zich door deze spinnen te laten bijten. In de weinige gevallen waarin het lukte, had de beet geen vermeldenswaardig effect.

Mensen met **arachnofobie** weten dit, maar zijn er niet door gerustgesteld. Een fobie is dan ook bij uitstek een irrationele angst, die dus niet veroorzaakt is door een reëel gevaar. Arachnofobie is een psychische aandoening, waarbij vermijdingsgedrag de patiënt bevestigt en vaak versterkt in zijn angst. Behandeling van deze fobie is er dan ook op gericht deze vicieuze cirkel te doorbreken en de patiënt onder begeleiding aan den lijve te laten ervaren dat er geen reden tot paniek is.

Arachnofobie is niet hetzelfde als spinnenangst. Een heel groot gedeelte van de bevolking heeft een vorm van angst voor spinnen zonder dat er sprake is van een fobie. De moderne psychologie kent veel oorzaken en verklaringen voor deze angst.

Spin in bad!

Veel mensen geloven nog steeds dat spinnen in bad belanden via de afvoer. Dat is echter niet het geval. In de herfst worden de mannelijke Huisspinnen volwassen en verlaten dan hun web om op zoek te gaan naar een vrouwtje. Bij die zoektocht lopen ze vaak rond in huis en belanden zo ook wel eens in de badkuip. Omdat ze hier niet uitraken omwille van de gladde wanden, vinden we hen 's morgens nog steeds op die plek. Een in het bad gestrande Huisspin ontzet je best door er een glas over te zetten en er dan een bierviltje onder te schuiven. Ze met de hand opnemen kan ook, maar daarbij loop je het risico dat je de spin verwondt. Door de spin zo te verwijderen red je haar niet alleen van een gewisse dood, maar zorg je meteen ook voor het behoud van een belangrijke schakel in het ecologisch systeem in en om je huis. Mensen vergeten immers nogal eens makkelijk dat huisbewonende spinnen de enige diergroep vormen die consequent komaf maakt met insecten in onze huizen.

Bedenk daarbij dat er tussen die insecten verschillende potentiële ziekteoverbrengers zijn (zoals vliegen, muggen, kakkerlakken,...) en je gaat deze "lelijke diertjes" mogelijk toch al eens door een andere bril bekijken.

Dagvlinders in West-Vlaanderen

UITNODIGING VOORSTELLING BOEK: Dagvlinders in West-Vlaanderen

door de **Z.W.V.V.K.**

Kerstmis 2007 nadert met rasse schreden en dus ook de vooropgestelde datum om het Z.W.V.V.K.-boek zoals beloofd klaar te stomen.

Momenteel worden nog de laatste puntjes op de 'i' gezet om het tenslotte volgende week ter perse te laten gaan.

Om dit unieke werk aan het grote publiek bekend te maken is er op **zaterdagvoormiddag 15 december 2007** een voorstelling van het boek gepland.

Deze gaat door in ontmoetingscentrum 't Seultje, **Seulestraat 47 te Nieuwkerke**.

U bent van harte welkom **vanaf 9u45** voor een gevarieerd programma.

Om praktische redenen vragen we om **vóór 9 december in te schrijven** via sylvain.cuvelier@pandora.be met vermelding van naam én aantal aanwezigen.

Er wordt een stand voorzien waar de bestelde boeken kunnen afgehaald worden.

Graag aandacht voor wie een bestelling deed maar nog niet betaalde:

prijs vanaf 15.12.2007: euro 30 (+ portkosten).

Ter plaatse kopen kan natuurlijk ook. Op vraag wordt gesigneerd door de auteurs.

Het boek is 21 x 29,7cm groot, genaaid en gebonden in harde kaft, vierkleurendruk, en 125 pagina's dik.

De **intekenprijs voor België** bedraagt € 25 + € 5 portkosten (vóór 15/12/07)

Voor bestellingen vanuit het buitenland € 25 + € 10 portkosten

Bestellen kan via de post, na overschrijving op rekeningnummer 068-2122666-42 van De Bron vzw met vermelding 'boek Z.W.V.V.K.'

Jacques VERVAEKE, Jori DEGRANDE, Luc MERVEILLIE, Stef SPRUYTTE & Sylvain CUVELIER.

<http://www.zwvkv.net.tf>

Jaarprogramma insectendeterminatie-avonden te Turnhout 2008

LOKATIE: Natuurpunt Museum, Graatakker 11, 2300 Turnhout
Telkens van 19 tot 22 uur

- Donderdag 14 februari 2008: Insectenfotografie (Maarten Jacobs)
- Vrijdag 7 maart 2008: Spinnen (begeleiding determinatie: Herman De Koninck)
- Donderdag 24 april 2008: Graafwespen (Gilbert Loos)
- Vrijdag 23 mei 2008: Zweefvliegen (Nobby Thys)
- Donderdag 26 juni 2008: Waterkevers (Gilbert Loos)
- Vrijdag 4 juli 2008: Water- en oppervlaktewantsen (Eric Stoffelen)
- Donderdag 14 augustus 2008: Nachtvinders met lichtval in de tuin (Wim Veraghtert)
- Vrijdag 26 september 2008: Lieveheersbeestjes (Nobby Thys)
- Donderdag 9 oktober 2008: Micro-nachtvinders en mineerders (Frank Verhoeven)
- Vrijdag 28 november 2008: Loopkevers (Nobby Thys)
- Donderdag 11 december 2008: Mieren (Gilbert Loos)

Meer info: Nobby Thys 014/47.29.55 of Nobby.Thys@natuurpunt.be

Cursus slakken door poelenwerkgroep Waterleven

De **poelenwerkgroep Waterleven** is een samenwerkingsverband tussen **drie afdelingen** van **Natuurpunt**, nl. Dubbelloof (Westerlo), Nete en Aa (Herentals-Olen) en Geel – Meerhout.

Wij adopteren in elke afdeling één poel gedurende een periode van één jaar. Viermaal tijdens deze periode wordt de waterkwaliteit getest door middel van chemische analyses, die ter plaatse worden verricht. Watermonsters worden meegenomen en later door ons onderzocht (dit op bijna professionele wijze). In elke poel wordt driemaal per jaar geschept, de macrovertebraten gedetermineerd en geteld. Verder wordt elke poel geïnventariseerd op waterplanten

Aan de hand van deze gegevens wordt het type poel bepaald.

Daar de diversiteit van de macrovertebraten zeer uitgebreid is, en alle hulp welkom, krijgen we in 2008 ondersteuning van de **Belgische Vereniging voor Conchyliologie**, de studie van schelpen, weekdieren en fossielen.

We starten dan ook het nieuwe werkingsjaar met een **cursus slakken**, die bestaat uit twee theorieavonden en één excursie

Hierin komen aan bod:

- ❖ Bouw en leefwijze van land- en waterslakken
- ❖ Wat eten ze ?
- ❖ Hoe planten ze zich voort ?
- ❖ Waar gaan we ze vinden?
- ❖ Welke vangtechnieken gebruiken?
- ❖ Hoe determineren we de verschillende groepen?
- ❖ Welke naslagwerken zijn interessant?

We plannen ook een excursie waarop we zelf mollusken gaan verzamelen. Samen proberen we daarna de gevonden soorten te determineren.

Voorkennis is niet vereist en de cursus staat open voor **iedereen**.

Wo. 20 februari 2008, theorie van 19u.30 tot 22 uur (2 x 1 uur + pauze)

Wo. 27 februari 2008, theorie van 19u.30 tot 22 uur (2 x 1 uur + pauze)

Plaats: vergaderlokaal van Natuurpunt Nete en Aa, Pastorij Lichtaartseweg 200, St.-Jozef-Olen

Za. 29 maart 2008, excursie + determinatie

Plaats excursie: Brug Snekens, Bergveld Westerlo van 10 uur tot 12 uur,

determinatie van 13 uur tot 17 uur: Pastorij Lichtaartseweg 200, 2250 St.-Jozef -Olen.

Prijs: **10 €** (cursusnota's niet inbegrepen)

Lesgevers: **Bestuursleden van de Belgische Vereniging voor Conchyliologie.**

Contactadres: Simonis Jeannine, tel.014.59.31.65 – jeannine.simonis@pandora.be

Atlasvlinder in Antwerpen

Volgend bericht was te lezen op de website van de Vlinderstichting:

Mevrouw **Valère Hemiksem** uit Antwerpen meldde ons vorige week het volgende:

"Gisteren kwam onze buurvrouw aanbellen met een vlinder. Die hadden ze gevangen op de binnenkoer (wandelkoer) van de gevangenis in de Begijnenstraat te Antwerpen. Zij en haar man zijn daar cipier."

Het bleek te gaan om de atlasvlinder (*Attacus atlas*). Deze vlinder heeft een spanwijdte van 25 cm en heeft het **grootste vleugeloppervlak van alle vlinders**. Een spectaculaire waarneming dus. De atlasvlinder komt voor in Zuidoost Azië en is waarschijnlijk via een boot- of vrachtwagentransport in Antwerpen terecht gekomen. Op onderstaande foto is de atlasvlinder van Antwerpen te zien.

Activiteitenkalender

6 december 2007

Ronse

Afwerken project Boschheide

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

15 december 2007

Nieuwkerke

Voorstelling boek: Dagvlinders in West-Vlaanderen

Afspraak: Ontmoetingscentrum 't Seultje, Seulestraat 47 te Nieuwkerke om 9u45.
Organisatie: Z.W.V.V.K.
Info: Sylvain Cuvelier, sylvain.cuvelier@pandora.be

20 december 2007

Zutendaal

Evaluatie- en planningsvergadering

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

20 december 2007

Ronse

Boktorren, B. Schiettecatte

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

21 december 2007

Turnhout

Cursus insectendeterminatie (kadervorming), Pissebedden

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55, nobby.thys@natuurpunt.be

Varia

Wil je de [focus@ongewervelden](mailto:focus@ongewervelden.be) in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres**: focus.ongewervelden@telenet.be
Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen waar je waarnemingsgegevens naar toe kunt sturen is te vinden op: <http://www.lampyris.be/waarnemingen.htm>

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.